

ОБ'ЄКТИ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 4(35), с. 161–164

Ефективний розвиток підприємств України і подальше реформування всієї системи економічних відносин не можуть відбуватись поза наявністю чіткої та обґрунтованої наукової теорії, яка б допомогла оптимізувати діяльність самих підприємств і надати надійну основу для оцінки зазначеної діяльності та її подальшої оптимізації.

Науково-теоретичний аналіз проблематики управління підприємством, яка включає в себе і такий важливий аспект, як дослідження контрольної діяльності, є одним з найважливіших завдань сучасної економічної теорії. З огляду на це, можна стверджувати, що актуальність звернення до питань визначення і класифікації об'єктів контрольної діяльності в системі управління сучасним підприємством зумовлюється такими причинами. По-перше, на сьогодні на науковому рівні не розроблено цілісної моделі, яка дала б можливість надати всебічну характеристику зв'язку між об'єктами контрольної діяльності та загальними цілями і завданнями управлінської діяльності на підприємстві. Звісно, що об'єкти контролю можуть змінюватись залежно від поточних проблем, що виникають у ході діяльності підприємства. Утім, не можна не наголосити на тому, що загальна їх структура та модель залежать насамперед не від поточної виробничої ситуації, а від загального дерева цілей діяльності підприємства та властивостей тієї системи управління, яка забезпечує діяльність і розвиток даного підприємства. По-друге, особливої актуальності надає те, що нині можна спостерігати непоодинокі випадки неправильного вибору об'єктів контролю на підприємстві, результатом чого є як порушення функціонування системи управління, так і загальне зниження

ефективності виробничої та управлінської діяльності в цілому. Розв'язання цієї проблеми має відбуватись у науково-теоретичній площині, що надає власне науково-економічним дослідженням у цій галузі виняткової актуальності. По-третє, не можна не звернути увагу на той факт, що нині дедалі більш актуальною стає потреба розробки універсальної моделі класифікації об'єктів контролю в процесі управління сучасним підприємством, яка б включала в себе контроль не лише за матеріальними, а й за людськими (кадровими) ресурсами.

Таким чином, ставлячи на меті аналіз теоретико-методологічних підходів до визначення і класифікації об'єктів контрольної діяльності в системі управління сучасним підприємством, ми маємо вирішити такі завдання: а) охарактеризувати зв'язок між цілями управління підприємством та специфікою реалізації контрольної діяльності підприємства; б) визначити основні сфери контрольної діяльності підприємства і вказати на відповідні їм об'єкти; в) обґрунтувати роль наукового забезпечення правильного визначення та класифікації об'єктів контрольної діяльності для забезпечення ефективного розвитку системи управління підприємством.

Правильний вибір об'єктів контролю є однією з найважливіших складових процесу розвитку та вдосконалення системи управ-

ління підприємства. При розробці об'єктів контролю насамперед необхідно дослідити сферу його застосування, яка пов'язана з формуванням цілей і завдань на всіх ієрархічних рівнях системи управління. Водночас контроль виокремлено у відносно відособлену, самостійну підсистему і функцію [1, 24].

Промислове підприємство можна вважати комплексним господарством, що здійснює багатовимірну діяльність з головною метою поставляти продукцію на ринок і надавати зазначені в статуті послуги. Організаційні, економічні, виробничо-технічні завдання діяльності такого підприємства відзначаються єдністю завдяки діяльності певної керівної структури, функціонуванню єдиної організаційно-технічної бази, а також наявності оперативно-господарської незалежності. Структурні ланки підприємства (цехи, ділянки, бригади) відрізняються формою ведення виробничого процесу залежно від виду і розміру підприємства. Рівень розвитку підприємства характеризується такими показниками, як організаційно-технічна діяльність з кооперації, спеціалізації, комбінування виробництва, впровадження інновацій, удосконалення технологій і організації виробництва, забезпечення ефективної роботи економічних служб.

Одним з найвідповідальніших елементів діяльності економічних служб підприємства є нагляд за бюджетуванням у підзвітних центрах відповідальності, за вчасним погашенням зобов'язань, за рухом активів. Зауважимо, що виробництво і збут, а також обслуговуючі ланки, є центрами уваги при здійсненні організації та управління підприємством [2, 11]. Оскільки кожен з цих об'єктів має свою особливу контрольну мету, базовими об'єктами контролю виступають саме названі ланки та їх структурні складові.

Ієрархічно побудовані цілі підприємства є засадами для формування виробничих структур і об'єктів внутрішнього контролю. Контроль призначений для докладного і ясного відображення відхилень щодо різних аспектів функціонування підзвітних об'єктів. Підприємство, як система, що складається з множини компонентів, взаємопов'язаних упорядкованими відносинами, що взаємодіють у

напрямі досягнення мети підприємства [3], як певна соціальна система, має здатність до самоорганізації і саморозвитку. У цілому соціально-економічним системам, до яких, зокрема, належать і підприємства, притаманна постійна корекція цілей, що віддзеркалює їх власний розвиток, і активна взаємодія із зовнішнім середовищем.

Цілі підприємства зазвичай не спрямовані на досягнення певного кінцевого, фінішного результату. Вони орієнтовані переважно на реалізацію спрямованих у певному напрямі динамічних процесів. Такими є кількісно визначені дискретні параметри контролю (рентабельність, прибуток, зворотність) з урахуванням їх динаміки у часі і просторі, рівень їх досягнення. Постанова цілей, їх поглиблена структуризація є підґрунтям якісної організації власне процесу управління. У свою чергу, ефективність системної взаємодії ланок підприємства безпосередньо залежить від адекватної і збалансованої ієрархії цілей, від повноти врахування системними елементами загальних цілей.

Як відомо, управління підприємством є безперервним процесом з відповідною логікою реалізації функцій у часі й просторі. *Оперативне* управління спирається на оперативну оцінку актуального стану об'єкта, *поточне* управління забезпечує дотримання планованих параметрів діяльності підприємства, *перспективне* (або стратегічне) — зорієнтовано на створення загальної концепції розвитку [4]. При цьому засадничими складовими усіх видів управління є функції обліку, контролю і планування. Керуюча і керована підсистеми формуються як комплементарні для вирішення особливих власних завдань на базі взаємно відмінних цільових установок, що мають проте бути сфокусовані на загальну мету підприємства. Управлінський вплив підлягає також ретельному нагляду з точки зору як законності, так і доцільності його актів.

Формування цілої системи ефективного управління підприємством має відбуватися також з урахуванням людського фактора. У цьому аспекті головним завданням з організації роботи управлінської системи є надання можливості працівникові досягати певної

особистої мети, спрямовуючи власні зусилля на досягнення мети підприємства [5, 109]. Об'єктивні цілі підприємства (дерево цілей) можуть не лише не збагатись, а й навіть конфліктувати з метою цілого соціуму працівників і окремих його представників. Тому, за Ю. І. Черняком, “функцією механізму узгодження є “прив’язка” цілей людей до цілей підприємства, з тим, щоб спонукати їх працювати з максимальною віддачею” [6, 169].

Виділенню ключових областей контролю сприяє виконання переліку певних вимог при формуванні об'єктів контролю, що передбачає, *по-перше*, максимально точне і деталізоване визначення сфер діяльності і формулювання цілей видів управління щодо кожної виробничої ланки і виконавця, встановлення чітких критеріїв контролю й оцінок їх роботи з боку власника підприємства; *по-друге*, чітке визначення і регламентація контрольних функцій топ-керівництва та їх здійснення в розрізі “ресурси, процеси і їх результати”, поширене на всі підлеглі ієрархічні рівні, зокрема, стосовно управлінців і фахівців середньої ланки які, у свою чергу, мають аналогічні відносини поширити на підлеглих; *по-третє*, запровадження контролю достатнього обсягу за проміжними та остаточними результатами на підлеглих рівнях управління, налаштування їх чуйного ставлення до відхилень у функціонуванні складових об'єкта управління [7, 334].

Таким чином, узагальнюючи результати дослідження, можна сформулювати такі висновки. По-перше, на концептуальному рівні найобґрунтованішим і методологічно коректним є підхід до вибору об'єктів контролю підприємства з урахуванням управлінських потреб, що дає змогу в практичній діяльності кожного конкретно взятого підприємства застосовувати ті чи інші організаційні форми

контролю. По-друге, при дослідженні об'єктів контролю підприємства необхідно мати на увазі те, що сфера застосування контролю завжди тісно пов'язана з формуванням цілей і завдань на всіх ієрархічних рівнях системи управління. Це дає підстави стверджувати, що в сучасних умовах контроль відокремлений у відносно відособлену, самостійну підсистему та є важливою функцією системи управління підприємством у цілому. По-третє, об'єкти внутрішнього контролю завжди формуються з урахуванням багатоаспектності та багаторівневості структури системи підприємства, а також видової характеристики процесу управління. При цьому вельми важливим чинником виступає правильна оцінка кадрового потенціалу, що дає змогу врахувати у процесі контролю взаємозв'язок між власне матеріальним та людським фактором розвитку і функціонування підприємства.



Література

1. Валуев Б. И. Оперативный контроль экономической деятельности предприятия / Б. И. Валуев, Л. П. Горлова, Е. Л. Зернов. — М.: Финансы и статистика, 1991. — 224 с.
2. Мильнер Б. З. Системный подход к организации управления / Б. З. Мильнер, Л. И. Ревенко, В. С. Рапорт. — М.: Экономика, 1983. — 224 с.
3. Матвієнко О. В. Основи інформаційного менеджменту: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2004. — 128 с.
4. Розова Н. К. Управление качеством. — СПб.: Питер, 2002. — 224 с.
5. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом. Опыт системного исследования. — М.: Политиздат, 1968. — 384 с.
6. Черняк Ю. И. Системный анализ в управлении экономикой. — М.: Экономика, 1975. — 191 с.
7. Бир С. Кибернетика и управление производством. — М.: Наука, 1965. — 391 с.

Надано комплексну характеристику теоретико-методологічних підходів до визначення поняття об'єкта контрольної діяльності підприємства. Доведено наявність безпосереднього зв'язку між цілями функціонування підприємства, специфікою реалізації його контрольної діяльності, а також тими об'єктами, на які спрямовується контроль. Доведена кореляція між об'єктами контролю та видовими характеристиками процесу управління.

Представлена комплексная характеристика теоретико-методологических подходов к определению понятия объекта контрольной деятельности.

сти предприятия. Доказано наличие непосредственной связи между целями функционирования предприятия, спецификой реализации его контрольной деятельности, а также теми объектами, на которые направлен контроль. Доказана корреляция между объектами контроля и видовыми характеристиками процесса управления.

The article presents a comprehensive description of the theoretical and methodological approaches to the definition of the object of the control activity of the enterprise. It is proved a direct link between the objectives of operation of the business, the specifics of the implementation of its monitoring activities, as well as those objects that are sent to the control. The correlation between the objects of control and specific characteristics of the administration process is proved.

Надійшла 20 січня 2012 р.